
K O T Á Z K Á M V O J E N S K É V Ě D Y

PŘÍPRAVA EKONOMIKY NA VÁLKU V SOUDOBÝCH PODMÍNKÁCH

Kapitán Ing. Miroslav Palas

Je všeobecně známa úloha zápolí ve válce v soudobých podmínkách. Existence zbraní hromadného ničení význam zápolí ještě zvyšuje. Proto důležitou součástí zabezpečování mobilizačních příprav státu pro případ napadení jsou přípravy v národním hospodářství, t. j. v průmyslu, dopravě, spojích a p. Jaký vliv mají zbraně hromadného ničení na tyto přípravy?

1. Zbraně hromadného ničení zvýšily význam některých průmyslových výrob. Jde zejména

- o vlastní výrobu zbraní hromadného ničení, zvláště o atomový průmysl,
- o leteckou výrobu, kde u hlavních světových mocností má zvláštní význam výroba bombardovacích letounů pro dálkové bombardování a výroba dálkových střel,
- o výrobu radiolokátorů a jiných výrobků elektrotechnického průmyslu, nezbytných jak pro útok, tak i pro obranu proti úderům ze vzduchu,
- o výrobu protiletadlových děl a řízených střel,
- o výrobu prostředků k ochraně proti zbraním hromadného ničení, hlavně ženíjní techniky a prostředků chemické ochrany,
- o výrobu tanků a automobilů vzhledem k zvýšeným požadavkům na rychlost přesunů.

Tyto změny pak řetězovitě vyvolávají další. Tak na příklad požadavek na motorisaci armády si vynucuje, aby potřebná auta byla k dispozici již v míru. Veškerý potřebný počet vozidel není však někdy možné ukládat v míru u armády. Jde o ohromné počty vozidel, které by vyžadovaly rozsáhlou výstavbu garáží a mnoho personálu k stálému udržování vozidel v řádném stavu. Ohromné množství lidské práce by tu nepřinášelo společnosti žádný užitek, naopak by si vyžádalo další náklady. Proto jedinou vhodnou cestou k zabezpečení motorisace armády je motorisace národního hospodářství. Z něho mohou být automobily i řidiči vždy v mobilisaci povoláni. Avšak motorisace národního hospodářství není nijak jednoduchý úkol. Zdaleka nejde jenom o to vyrobit nebo dovézt dostatečné množství automobilů. Motorisací hospodářství roste na př. potřeba pneumatik. To vyžaduje nejen zabezpečit příslušnou výrobu, ale, zejména, potřebné suroviny. Přitom přírodní kaučuk je do všech hospodářsky vyspělých zemí dovážěn. Proto mají rezervy kaučuku takový význam, proto se stal kaučuk jednou z klíčových strategických surovin.

Motorisace hospodářství znamená velikou spotřebu pohonných hmot. Ta si vynucuje zabezpečení zvyšování těžby nebo dovozu nafty, výstavbu rafinerií a zejména skladů pohonných hmot. Požadavky na výstavbu skladů pohonných hmot nemají s hlediska obranyschopnosti státu hranic. Při velké spotřebě pohonných hmot ve válce, velké zranitelnosti těžby, zpracování i dopravy není skladů PHM nikdy dosti. Postupující motorisace

hospodářství brzy vyvolá velký tlak na další výstavbu garáží, a což je pro obranyschopnost zvláště důležité, na zvýšenou výstavbu a rozšiřování silnic, na rozšiřování opravárenských dílen a na výchovu velkého počtu řidičů.

Tak se ukazuje, že požadavek motorisace armády vyvolává obrovské výdaje, které by sotva byly pro stát únosné, kdyby vynaložených prostředků nebylo zároveň co nejvíce využíváno v míru v národním hospodářství. Přitom se požadavky armády a požadavky národního hospodářství mohou někdy vzájemně křížit a tu je třeba posuzovat otázku zvlášť pečlivě. Tak na příklad armáda samozřejmě by potřebovala mít v národním hospodářství co nejvíce terénních vozidel, ale ta jsou nevhodná pro své vyšší výrobní náklady a velkou spotřebu PHM a pneumatik.

2. Zbraně hromadného ničení zvýšily význam rezerv. Velké ztráty, rychlé změny situace ve válce si neúprosně vyžadují, aby národní hospodářství disponovalo co největšími rezervami. Jde při tom o rezervy nejrozličnějšího druhu, na př.:

- **Reservy surovin a materiálu.** Zvláštní význam má tu hlavně materiál dovážený nebo vyráběný jen na jednom místě, zejména je-li výroba soustředěna ve velkém podniku, u kterého je velká pravděpodobnost napadení zbraněmi hromadného ničení. Na příklad k výrobě určitého druhu zbraně (strojírenský výrobek, vyráběný v několika dobře umístěných strojírenských závodech) by bylo třeba hutního a chemického materiálu, jehož výroba je sice dostatečná nebo může být snadno dostatečně zvýšena, ale je soustředěna ve velkých, zvlášť ohrožených podnicích. V tomto případě by měly být u příslušných strojírenských podniků rezervy nejméně na dobu, které by po napadení hutního nebo chemického podniku bylo třeba k obnově výrobní kapacity nebo k uskutečnění dovozu ze spřátelené země. U materiálu dováženého z kapitalistických států je někdy vhodné vytvořit rezervy na úhradu válečné spotřeby několika let.
- **Reservy kompletů, přípravků, dokumentace.** Zbraně hromadného ničení zvyšují význam toho, aby národní hospodářství přešlo na válečnou výrobu co nejrychleji. S tohoto hlediska může být velmi důležité, aby nejpracnější díly nebo komplety byly v rezervě. K zahajování nových výrob, které je při zahájení války všeobecným zjevem při rozšiřování zbrojní výroby u strojírenských podniků, je velmi mnoho času třeba na vypracování výrobní a technické dokumentace a k zhotovení přípravků, krátce řečeno na přípravu výroby. Vytvořením rezerv v dokumentaci a přípravách lze proto dobu potřebnou k rozběhu nových výrob zkrátit velmi podstatně.
- **Reservy výrobních kapacit.** Vzrůst požadavků ozbrojených sil na národní hospodářství při zahájení války je někdy takový, že vyžaduje výstavbu nových závodů nebo alespoň rozšíření dosavadních, výrobu nebo dovoz nového výrobního zařízení a p. To si ovšem často vyžaduje nadmíru mnoho času, celé měsíce a někdy i léta. Proto je nezbytné disponovat těmito výrobními kapacitami již v míru. Je třeba se snažit, aby těchto kapacit bylo v míru využito, čehož se má dosáhnout všude, kde nejde o skutečně jednoúčelové stroje nebo o naprosto speciální provozy. Tím se umožní dodat požadované výrobky co nej-

dříve a je tu reserva pro nejrůznější nahodilosti, o které ve válce není nikdy nouze.

- **Reservy lidí, pracovníků.** Každý stát je nucen dbát na to, aby měl ve válce dostatek pracovníků v odvětvích nejdůležitějších pro vedení války. Jde zejména o kvalifikované pracovníky v těch odbornostech a v těch podnicích, kde by za války výroba musela vzrůstat. Proto se někdy přistupuje již v míru k výškolení většího počtu odborníků, než kolik jich je pro dobu míru třeba. Kromě toho někteří odborníci, vojáci v záloze, nejsou na začátku války povoláváni do armády, protože jsou zproštěni, t. j. byl jim povolen odklad do té doby, než bude možné vyškolit za ně náhradníky z řad nevojáků. Zprošťování má svůj hlavní účel v tom, aby armáda neznemožňovala nebo alespoň podstatně neohrožovala splnění svých vlastních požadavků v národním hospodářství tím, že by povolala přílišný počet odborníků z důležitých pracovišť. Zvětšení armády na úkor povolání těchto odborníků by zvýšilo obranyschopnost státu jen na velmi krátkou přechodnou dobu, ale brzy by se v mnohem závažnějším rozsahu projevilo záporně tím, že by zápolí nedokázalo plnit ani nejnaléhavější potřeby fronty.
- Se zřetelem k mimořádnému významu zavádění nové techniky v celém průběhu války jsou velmi důležité kapacity vědeckých a výzkumných ústavů. Proto je nezbytné v míru přednostně rozvíjet vědecko-výzkumnou základnu ve všech oborech, které by za války měly největší význam.
- Vzhledem k zranitelnosti průmyslu ve válce by měly být na začátku války k dispozici co největší rezervy hotové vojenské techniky. Splnění tohoto požadavku však naráží jednak na velmi vysoké potřebné náklady, jednak na skutečnost, že mnohé zbraně velmi rychle zastarávají a v míru by se musely často obnovovat.
- **Reservy dopravních prostředků a pojítek zabezpečující zejména duplicity spojení a možnosti rychlých oprav** (lokomotivy, vozy, materiál na opravu železničního svršku, soupravy pro opravu mostů, spojovacích uzlů, stavbu tunelů, rádiové stanice a p.).
- **Reservy zdravotnického materiálu** — léky, lůžka a lůžkové součástky, zdravotnické vozy a p.

3. Dislokace průmyslových podniků a jiných zařízení. S hlediska ochrany proti zbraním hromadného ničení by průmyslové podniky a jiná zařízení měly být co nejvíce rozptýleny po celém území státu, u velkých států má zvlášť velký význam umístění co nejdále od nejbližších základů možného protivníka. Přitom má význam též okolní terén těchto objektů. Nejdůležitější objekty (na př. výroba leteckých motorů) by měly být pod zemí. Rozhodně by důležitá zbrojní výroba neměla být umístěna ve velkých městech a průmyslových střediscích.

To jsou všechno požadavky a někdy i zbožná přání. Jaké jsou však skutečné možnosti těmto požadavkům vyhovět?

- **Co největší rozptýlení po celém území státu** (jde zejména o průmysl a dopravní síť). Náš průmysl stejně tak jako průmysl jiných států byl postaven podle docela jiných požadavků, než je

ochrana proti zbráním hromadného ničení. Průmysl se stavěl především v místech výskytu surovin nebo u zdrojů energie, na výhodných dopravních cestách a v místech s dostatkem vhodných pracovních sil. Proto je skoro ve všech státech průmysl rozmístěn velmi nerovnoměrně, a to nelze nyní změnit. Lze však mít vliv na novou výstavbu. Tu mají větší možnosti socialistické státy proti kapitalistickým. V socialistických státech je rozsah nové výstavby celkem větší a stát ji může plánovitě a v zájmu celkové potřeby řídit, kdežto kapitalisté nepodřídí svou výstavbu tak snadno strategickým požadavkům, jestliže to nebude v souladu s jejich obchodními zájmy. Kromě toho se socialistické státy snaží urychlit průmyslový rozvoj především zaostalých oblastí, kde je dnes průmyslu nedostatek, takže požadavky obrany i mírového rozvoje se tu shodují častěji než v zemích kapitalistických.

- Umístění co nejdále od základů protivníka. Všeobecně vzato přestalo být toto hledisko s pokrokem bojové techniky pro menší státy tak důležité jako dříve, ale zachovalo si velký význam na př. pro SSSR. Proto obdělávání panenské a ladem ležící půdy na Urale, na střední a západní Sibiři a v Kazachstanu právě tak jako budování nových průmyslových center v těchto oblastech má kromě jiného i velký obranný význam. Na cíle, které jsou tak vzdáleny od základů protivníka, může útočit jen velmi omezený počet druhů zbraní (dálkové bombardovací letouny a dálkové řízené střely), možnost účinné obrany se zvyšuje a cíl není tak snadno zasažitelný. Proto by jedním z největších úspěchů boje lidových mas v kapitalistických státech za národní nezávislost bylo podstatné omezení amerických základů na cizím území. USA samy jsou, pokud jde o vzdálenost cizích základů, ve velmi výhodném postavení.
- Okolní terén objektů. Tu je možné mít vliv v podstatě jen na novou výstavbu. Nejvhodnější by zpravidla bylo umístit objekty v úzkých, nerovných lesnatých údolích. Avšak i u nové výstavby by se s tohoto hlediska narazilo na značné potíže, na př. na nedostatek vhodných míst v rozsáhlém okolí nebo na nedostatek vhodných dopravních spojů, mnohé podniky pro svou povahu výroby musí být rozmístěny na rozsáhlém území nebo u velkých řek a p. Nedostatek vhodného okolního terénu by ve válce mohl být částečně nahrazen maskováním. Avšak maskování, zejména velkých objektů, které by bylo účinné proti všem moderním průzkumným prostředkům, je často velmi problematické. Nesmíme zapomínat, že jde vesměs o objekty, jejichž umístění je nepřitelem s největší pravděpodobností již před zahájením války přesně zjištěno.
- Nesoustřeďovat důležitou výrobu, zejména zbrojení, do velkých měst a průmyslových středisek. I to je jedna ze zásad, která se poměrně snadno stanoví, ale velmi těžko uskutečňuje. Vezměme si na příklad, že by bylo odkryto nové vydatné naleziště uhlí. To znamená, že tam dojde k soustředění výstavby dolů. Jedním z největších odběratelů uhlí jsou elektrárny. Postavíme-li elektrárny daleko od dolů, znamená to velké a často zbytečné zvýšení dopravy uhlí. Proto by v takovém uhelném revíru došlo k výstavbě elektráren. Ze stejných důvodů by tam došlo i k výstavbě chemického prů-

myslu, pro který je uhlí jednou z nejdůležitějších surovin. Vznikla by snaha vybudovat tam koksárny, plynárny, hutě. To vše způsobuje rozvoj stavebnictví, potravinářského a místního průmyslu a vzniká tím podobná průmyslová oblast, jakou je u nás Ostravsko a v Německé spolkové republice Poruří. Dokonce i výstavbu takového průmyslu, který tolik nezávisí na zdrojích surovin a energie, nelze libovolně umisťovat do méně vyspělých oblastí, protože tam obvykle chybějí kvalifikovaní pracovníci, jejich přestěhování není bez obtíží a v nejlepším případě vyžaduje alespoň náklady na bytovou výstavbu a protože zpravidla místní dopravní spoje jsou nedostatečné.

Kromě toho veliký pokrok techniky v posledních desetiletích způsobil, že v mnoha odvětvích není rentabilní stavět malé a dokonce i střední podniky. Tak na př. není hospodárné stavět malé hutní podniky, chemické podniky, elektrárny, automobilky a p. Většina takových nových podniků-gigantů je sama o sobě již důležitým průmyslovým střediskem.

V této souvislosti může vzniknout otázka, zda by nebylo nejlepším řešením co nejvíce rozšiřovat kooperaci mezi podniky tak, aby i složité výrobky mohlo vyrobit ve vzájemné spolupráci několik malých podniků. Zdá se, že by tato zásada většinou nebyla správná. Rozsáhlou kooperací by výroba poškozováním některých podniků byla stále narušována a nevyrábily by se nakonec žádné právě z těch nejsložitějších a největších výrobků (letadla, tanky), které jsou pro armádu nejdůležitější. Proto je zásadně lépe, jestliže takové výrobky vyrábí jeden podnik nejvýše s pomocí několika málo blízkých podniků. Ideální by byly strojírenské podniky s vlastními hutními provozy, i když by se tím velikost těchto podniků poněkud zvětšila. K zmenšení zranitelnosti by tu spíše bylo účelné počítat s dvojítm, po případě několikerým zabezpečováním těchto výrob buď v rámci vlastního státu nebo u států spojeneckých.

- U umístění nejdůležitějších provozů pod zem. Vhodných prostorů je v každém státě poměrně velmi málo a jejich vybudování, po případě úprava je velmi nákladná a zdlouhavá. Proto nelze počítat s významnějším rozsahem takových příprav ještě v míru. A přitom by záleželo právě na jejich ukrytí pod zem v prvním období války, kdy lze předpokládat největší rozsah ničení. Kromě toho řadu výrob, a to právě pro zbrojní průmysl životně důležitých (hutě, chemie), pod zem umístit nelze.

Tyto zásady, zejména na př. zásada dávání přednosti komplexním podnikům, nejsou ovšem nijak absolutně závazné. Záleží na konkrétních podmínkách, zejména na druhu výrobku, na rozsahu výroby a na podnicích, které jsou k dispozici. Tak na příklad u muniční výroby, která má poměrně jednoduchou technologii a nejhromadnější výrobu, může být rozsáhlá mezipodniková kooperace nejvhodnějším řešením. (Na př. různé podniky se zaměří na výrobu zapalovačů, na mechanické opracování těl střel, na výrobu nábojnic, na laboraci munice a zvlášť je prováděna kompletace munice. Takové řešení umožňuje co nejvíce zvýšit produktivitu práce, zvyšuje však nároky na dopravu.) Pro strojírenství ČSR jsou charakteristické malé a střední nekomplexní podniky (na př. bez hutních provozů),

takže u nás má mezipodniková kooperace za jinak stejných podmínek zpravidla větší rozsah než v průmyslu velkých států, kde mají velké podniky větší úlohu. Pro stanovení účelnosti nebo neúčelnosti rozsáhlé kooperace za války nemůžeme ovšem abstrahovat od konkrétní výrobní základny, kterou máme k dispozici.

4. Zbraně hromadného ničení nesmírně zvýšily požadavky na zdravotnictví. Rozsah ztrát, zejména u civilního obyvatelstva, by při masovém použití zbraní hromadného ničení mohl být takový, že by sebelépe vybavená a sebevíce rozšířená zdravotnická služba nestačila splnit všechny požadavky. Přitom nesmíme zapomínat, že by v průběhu války i zdravotnická služba měla velké ztráty, které by zejména u kvalifikovaných lékařů, byly zvlášť citelné a nenahraditelné.

Při vytváření dostatečných rezerv léků se naráží nejenom na potíže, které jsou obvyklé i u ostatního materiálu, ale kromě toho část zdravotnického materiálu má velmi omezenou životnost (dobu účinnosti) a obměna těchto skladů jejich běžným používáním je omezena často tím, že se tento materiál v míru potřebuje často jen ve velmi nepatrné míře nebo se nespotebovává vůbec. Zvlášť obtížná je s tohoto hlediska příprava na obranu proti bojovým biologickým prostředkům. Musí se počítat s tím, že nepřítel může použít nákazy nemocí, které nejsou v napadené zemi vůbec známy, a proti nimž není dostatek ani léků, ani praktických zkušeností s touto nemocí u zdravotnických pracovníků. Přitom široké preventivní očkování obyvatelstva proti všem oněm nemocem by bylo velmi rozsáhlé a nákladné; prakticky je v takových případech nedostupné.

Avšak mobilizační přípravy na úseku zdravotnickém mají tu příznivou okolnost, že se požadavky přípravy k obraně státu často shodují s běžnými potřebami mírového rozvoje. Je to na příklad požadavek co největšího počtu vyškolených lékařů a zdravotnického personálu, co největší vlastní výroby léčiv, budování dalších nemocnic a jiných zdravotnických zařízení (při čemž pro obranyschopnost mají zvláštní význam nemocnice budované mimo velká města a průmyslová střediska), co největšího rozšíření hygienických návyků u obyvatelstva, rozšíření hygienicko-epidemiologické služby, rozšíření sítě dárců krve a zdravotnických kursů, hlavně mezi ženami a školní mládeží a p. Všechna tato opatření mohou za války rozsah ztrát významně snížit.

5. Zbraně hromadného ničení podstatně zvýšily požadavky na dopravu a spoje a při tom nesmírně zhoršily podmínky pro jejich pravidelnou a co možná bezporuchovou činnost.

Zvýšení požadavků vzniklo zejména

- předpokládaným prudkým spádem vojenských operací a tím i nutností plnit všechny požadavky na přesuny co nejrychleji,
- velkým vzrůstem potřeby vojenské techniky a tím i rozsahu požadavků na dopravu a spojení,
- velkým rozsahem předpokládaných přesunů obyvatelstva i zařízení v týlu,
- zvýšenou nutností alespoň zdvojit všechny nejdůležitější dopravní a spojovací cesty.

K zhoršení podmínek pro pravidelnou činnost dopravy a spojů došlo zejména tím, že by dopravní i spojovací cesty a uzly byly velmi často na-

padány a vyřazovány z provozu. Proto má nesmírný význam vytvořit v míru postupně co největší rezervy lokomotiv, nákladních vagonů, automobilů, kolejí a pražců, náhradních mostů, opravárenského materiálu, náhradního spojovacího materiálu atd. Při zahájení války by musely být ihned zřízeny a plně vybaveny četné pracovní skupiny určené k řízení prací na obnově železničního svršku za pomoci obyvatelstva a speciální pracovní skupiny k obnově a výstavbě mostů, tunelů, dopravních a spojovacích uzlů a p. Někdy je účelné upravit již mírovou organizaci údržbářské a opravárenské činnosti tak, aby pro tyto speciální pracovní skupiny pro případ války byly již v míru k dispozici základní kádrý pracovníků a opravárenské soupravy (vlaky).

Protože by v prvním období války doprava velmi těžko zvládala nejnaléhavější požadavky, je velmi nutné, aby u spotřebitelů byly dostatečné zásoby nejnútnejšího materiálu, tak aby v prvním období války doprava nemusela tento materiál převážet. Zejména je pro dopravu důležité, aby u elektráren i železničních dep byly co největší zásoby uhlí a aby byl též dostatek stavebního materiálu na těch důležitých stavbách, jejichž výstavba by pokračovala (někdy i urychleně) i po zahájení války.

Za války by se stala velmi zranitelnou doprava po řekách (zničené přehrady a mosty, jejichž obnova nebo alespoň odstranění škod vyžadují často velmi dlouhých lhůt).

6. Zbraně hromadného ničení mají vliv i na požadavky na stavebnictví. V míru rostou nároky na výstavby krytů CO, které musí být nyní odolnější a musí být vybaveny proti účinkům záření, bojových chemických látek i biologických zbraní. Na počátku války by bylo pozdě spoléhat na další výstavbu krytů tak vybavených, jako jsou kryty stavěné v míru. Proto by si většina obyvatel musela svépomocí u svých domovů i pracovišť vybudovat urychleně nouzové kryty (štoly, nekryté vyztužené okopy atd.). Zbraně hromadného ničení mají vliv (a zdražují) na př. i výstavbu letišť, kde je třeba umisťovat letadla co nejdále od rozjezdové dráhy za ochrannými valy. U skladů hledisko ochrany proti zbraním hromadného ničení vyžaduje stavět menší rozptýlené sklady, i když je to méně hospodárné.

Je velmi důležité, aby stavebnictví za války bylo co nejvíce vybaveno stroji pro zemní práce a bylo připraveno alespoň na provisorní náhradu škod (stavba prozatímních baráků, prozatímních továrních hal a p.).

Velká část materiálu i pracovníků musí být během války rezervována na opravy.

7. Zbraně hromadného ničení si vynucují, aby za války (přesněji řečeno co možná před zahájením operací) došlo k velmi rozsáhlým přesunům obyvatelstva, zařízení i celých podniků z velkých měst a průmyslových středisk na venkov. V minulých válkách byly přesuny obyvatelstva a zařízení vynucovány hlavně pohybem front. V příští válce by největší část přesunů (evakuací) byla ve většině případů vynucena potřebou vyklidit co nejvíce oblastí, kde je nejpravděpodobnější napadení atomovými a thermonukleárními zbraněmi. Je v zájmu snížení ztrát, aby tyto přesuny byly co nejrozsáhlejší, ale též co nejrychlejší. Mají-li být provedeny včas, musí tu být snaha je uskutečnit ještě před zahájením nepřátelství. Je třeba počítat s tím, že právě v prvních dnech by se nepřítel snažil o hromadné ničivé

napadení všech nejdůležitějších týlových objektů a tím dosáhnout zlomení odporu.

Je jasné, že tu jde o rozsáhlou a nesmírně choulostivou věc, která, aby mohla být v čas potřeby úspěšně provedena, musí být velmi pečlivě promyšlena a připravena. Přitom u přesunů obyvatelstva není nejsložitějším problémem samo provedení přesunů, zejména u přesunů na kratší vzdálenosti, nýbrž zabezpečení dalšího ubytování pro evakuované obyvatelstvo, jeho stravování, možnosti zapojení do práce a p. Hlavní zásadou evakuačních plánů je rychlost a jednoduchost.

Ještě obtížnější je však příprava a případné provádění přesunů průmyslových a jiných podniků, kde kromě lidí je třeba přesunovat i zařízení, materiál a p. Přitom je nutno nejdříve přesunovat zvláště cenné speciální a unikátní zařízení, protože je třeba předpokládat, že o zničení nebo ochraně tu rozhoduje často rychlost přesunu.

Mnohé podniky a zařízení jsou takového rázu, že je přesunout nelze, i když je nezbytně nutné zachovat jejich provoz. I tu však platí zásada co nejvíce omezit počet osazenstva a pro zbylé osazenstvo zabezpečit ukrytí.

8. Zbraně hromadného ničení si vynucují změny v řízení státu a zejména v řízení národního hospodářství za války. Ve válce by totiž ministerstva a ústřední úřady nemohly snad v žádné zemi zůstat všechny v hlavním městě a pokračovat v práci. Bylo by nutné spěšně je odsunout a rozptýlit na venkově a pro nejdůležitější pracovníky zabezpečit ukrytí pod zemí.

Jaké to má následky?

- Budou tam podstatně horší podmínky pro pravidelný styk s podřízenými podniky a organizacemi pro nedostatek pojítek a dopravních prostředků, pro často excentrickou polohu ústředních úřadů. Při masovém používání zbraní hromadného ničení je jediným spolehlivým spojením spojení radiové.
- Podstatně bude ztíženo i spojení a styk ministerstev a ústředních úřadů mezi sebou (budou daleko od sebe).
- Vyšší orgány nebudou znát často včas celou situaci, která by se při masovém použití zbraní hromadného ničení rychle měnila.

Všechny tyto okolnosti mají velmi velký význam zejména pro nás, protože máme složitou problematiku v národním hospodářství a rozsáhlý, centrální aparát, který by za masového použití zbraní hromadného ničení byl příliš těžkopádný.

Jaké přípravy je možné po této stránce učinit v míru?

- Předem promyslet a připravit způsob řízení hospodářství za války.
- Všechny důležité podniky musejí včas (ještě v míru) být seznámeny se svými mobilizačními úkoly a být na jejich plnění připraveny.
- Musí být připraveno omezení aparátu ústředních úřadů na nejmenší míru; ústřední aparát musí obsahovat jen to, co je k vedení války nezbytné.

Za války by vedoucí nižších složek, zejména ředitelé podniků a národní výbory, měli být vybaveni rozsáhlými pravomocemi, při čemž by ústřední orgány měly vyhrazeno rozhodování jen o skutečně zásadních věcech tak,

aby byl zabezpečen rychlý všeobecný a koordinovaný přechod průmyslu na zbrojní výrobu a celého národního hospodářství na válečné koleje.

Za války by měla být zabezpečena a po rozšíření pravomoci vedoucích nižších jednotek dokonce ještě rozšířena možnost účinné dělnické kontroly těchto vedoucích pracovníků zdola. Vždyť nakonec o všem bude v takové situaci rozhodovat iniciativa a obětavost lidových mas.

S tohoto hlediska má pro nás velký význam probíhající decentralisace pravomoci a zjednodušování řízení národního hospodářství.

Při zahájení války by ovšem pozbyly platnosti dosavadní pětiletý i roční plán a místo nich by nastoupily krátkodobé (asi čtvrtletní) plány a zejména operativní řízení podle vyvíjející se situace.

9. Ze všeho, co bylo uvedeno, vyplývá, že **ve válce by při oboustranném masovém použití zbraní hromadného ničení ještě podstatně vzrostla úloha bojové morálky obyvatelstva.** Bojová morálka obyvatelstva by byla podrobená zvlášť těžkým zkouškám proto, že by velmi mnoho rodin bylo roztrženo (muži by odešli do armády nebo na důležitá pracoviště do vzdálených míst), velká část obyvatelstva by byla evakuována a musela by opustit svoje domovy a většinu majetku, bylo by téměř neustálé nebezpečí napadení, při čemž by zejména zbraně hromadného ničení svou zákeřností vedly k vyvolávání paniky. Nepřítel by v takovémto případě velkou pozornost věnoval záškodnickému boji a všemožnému podněcování paniky, po případě i nepokojů v zápolí. Při tom při všem by zápolí mělo plnit rozsáhlé požadavky na výrobu, zásobování, dopravu atd.

Proto musíme velmi dobře sledovat a pomáhat upevňovat morální jednotu a semknutost našeho lidu kolem strany a vlády. Musíme podporovat vysvětlování účinků a způsobů použití zbraní hromadného ničení v případné budoucí válce tak, aby lid byl připraven bojovat i za nejtěžších podmínek a tak dosáhnout co největšího omezení morálního účinku těchto zbraní.

10. Je známo, že **zbraně hromadného ničení zvyšují úlohu překvapení ve válce.** Nedat se nepřítelům překvapit, to na úseku mobilizačních příprav v národním hospodářství znamená

- mít vypracovány co nejpodrobnější a očekávané situaci odpovídající hospodářské mobilizační plány, které by plně braly v úvahu nové změněné podmínky,
- provést včas v národním hospodářství všechna potřebná opatření, to znamená zejména vytvořit nutné rezervy materiálu i výrobních kapacit,
- nedat se překvapit ani v užším smyslu, to znamená nezačít provádět hospodářskou mobilisaci až při zahájení války nebo při zahájení vojenské mobilisace. To je již pozdě. Hospodářskou mobilisaci vzhledem k tomu, že ji není možno provést během několika dnů jako mobilisaci armády, je třeba začít a v podstatě provést ještě v míru. Rozhodně se musí v míru provést alespoň její nejdůležitější plánovaná opatření, a to alespoň ve formě částečné nebo zakryté hospodářské mobilisace.

11. Jednou z nejdůležitějších podmínek k zabránění překvapení je **dobýt si náskok v úrovni vojenské techniky** a tento náskok si neustále v míru udržovat a co možná zvětšovat. Rozumí se samo sebou, že by množství a hlavně technická úroveň bojové techniky, zejména zbraní hromadného ničení a prostředků k jejich dopravě na cíl a ochraně proti nim, měly ve

válce nesmírný význam. To si vyžaduje věnovat nepřetržitě velké prostředky na výzkum a vývoj v těchto oborech.

Malé státy nemohou úspěšně rozvíjet výzkum bez spolupráce a spojení s průmyslovými velmocemi. Tu je jeden z mnoha důkazů, že o zabezpečení obrany našeho státu bez SSSR nemůže být řeči.

Závěr

U zaostalých, hospodářsky nevyvinutých států není možno vážně mluvit o přípravě ekonomiky na válku za předpokladu masového použití zbraní hromadného ničení. Dokonce i státy průmyslově vyspělé, které však mají soustředěn svůj ekonomický potenciál na malém poměrně území (jde zejména o státy střední a západní Evropy), musí pro případ války počítat s nepříjemnou pro ně skutečností, že by jejich soustředěný potenciál byl ve válce velmi zranitelný. Proto je dnes velmi málo států, které mohou svoje hospodářství poněkud úplněji připravit na válku za masového oboustranného použití zbraní hromadného ničení.

Národní hospodářství je velmi zranitelné zbraněmi hromadného ničení, a to i když jsou uskutečněna rozsáhlá opatření v tvoření rezerv, v dislokaci, v ukrývání některých nejdůležitějších objektů pod zem a p. Konec konců nejúčinnější obranou je zničit protivníkovi jeho sklady zbraní hromadného ničení, letiště, odpalovací základny řízených střel a továrny vyrábějící tyto zbraně, prostě zničit protivníkovi jádro jeho bojové techniky a ekonomického potenciálu dříve, než by totéž učinil on nám.

Velmi jasně si uvědomujeme, že válka za oboustranného masového použití zbraní hromadného ničení je pro nás tím nejhorším »řešením« mezinárodních sporů. Proto má tak velký význam naše mírové soutěžení s kapitalistickými státy. Vítězství v mírovém soutěžení, to je jediné rozumné východisko. Proto je při mobilizačních přípravách v národním hospodářství prvním příkazem šetrnost, t. j. desetkrát obrátit každou korunu, dříve než se na mobilizační přípravu vydá.